

عوامل تنیدگی آور آموزش نظری پرستاری

سیف اله کیقبادی*، صدیقه سالمی**، مریم رصدی**، دکتر محمود محمودی***

چکیده

مقدمه: موضوع تنیدگی در جهان صنعتی امروزه توجه زیادی را به خود جلب نموده است. در این ارتباط تنیدگی‌های شغلی، کنترل، مهارت و مدیریت آن اهمیتی ویژه دارد. آموزش پرستاری نیز یکی از مشاغل تنیدگی آور است. هدف: تعیین درجه تنش‌زایی عوامل تنیدگی آور آموزش نظری پرستاری و روش‌های مقابله‌ای به کار گرفته شده در مربیان پرستاری. **نوع پژوهش:** این پژوهش یک مطالعه توصیفی و یک گروهی است و روش گردآوری اطلاعات، خود گزارش‌دهی با استفاده از پرسشنامه بوده است.

نمونه: تعداد ۹۶ نفر از مربیان پرستاری زن دانشکده‌های پرستاری و مامایی به روش طبقه‌ای، انتخاب و در پژوهش شرکت داده شدند.

نتایج: در بین عوامل تنیدگی آور آموزش نظری «فقدان آمادگی تدریس و تجربه آموزشی»، «تعداد زیاد دانشجویان در کلاس درس»، «کار کردن با کسانی که از نظر عادات و ارزش‌های کاری متفاوت هستند» و «حفظ سطح دانش حرفه‌ای مطابق با علوم جدید و پیشرفت حرفه‌ای» به ترتیب بالاترین درجه تنش‌زایی را به خود اختصاص داده‌اند. کمترین درجه تنش‌زایی مربوط به «ایجاد ابتکار و نوآوری در ارائه مطالب درسی» و «مشاوره با دانشجویان در زمینه علمی / تحصیلی فردی» بوده است. **بحث و نتیجه‌گیری:** عنایت به عوامل تنیدگی آور آموزش نظری پرستاری که بعضاً "تحقق اهداف آموزشی را با مشکل روبرو می‌کند ضروری است.

واژه‌های کلیدی: تنیدگی، عامل تنیدگی آور، عامل تنیدگی آور آموزش نظری پرستاری.

* کارشناس ارشد پرستاری (مؤلف مسئول)

** عضو هیات علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران

*** عضو هیات علمی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران.

مقدمه

در جهان امروز عوامل بسیاری باعث تنیدگی می‌شود. ولیکن یکی از عمده‌ترین دلایل تنیدگی در زندگی افراد شغل است (کوشیار ۱۳۷۶). هر شغلی ممکن است تنیدگی آور باشد ولیکن مشاغلی که در آن ارتباط انسانی، پزشکی و آموزشی مطرح است با تنیدگی بیشتری همراه می‌باشد. در مشاغل آموزشی به دلیل رویارویی با افراد مختلف و آمادگی‌های ویژه برای تدریس تنیدگی وجود دارد (لوپیرلو، ۱۳۷۱). آموزش پرستاری نیز از این قاعده مستثنی نیست و از مشاغل تنیدگی آور تلقی می‌شود. Williams (1989) می‌نویسد: مریبان پرستاری عهده‌دار آفرینش، انتقال و انتشار دانش پرستاری در سه حیطه آموزش نظری، آموزش بالینی و تحقیق هستند و این تعدد حیطه‌ها و وظایف لزوماً منجر به تنیدگی می‌شود. به عقیده میرصدرایی (۱۳۷۶) معتقد است یکی از دلایل مهم تنیدگی آور بودن آموزش پرستاری دو جنبه‌ای بودن آن یعنی فعالیت‌های آموزش نظری و آموزش بالینی است که هر یک از آنها مشکلات خاص خود را داراست. نتایج مطالعه این نویسنده نشان می‌دهد که آموزش پرستاری به ویژه هنگامی که با کار بالینی توأم گردد بسیار تنیدگی آور است و ۸۳ درصد از مریبان پرستاری ضمن توافق نظر، حجم کاری زیاد را مهمترین عامل تنیدگی آور آموزش پرستاری دانسته‌اند. مطالعه برومند (۱۳۷۰) پیرامون موقعیت‌های تنیدگی آور آموزش نظری پرستاری از دیدگاه مریبان پرستاری نشان داد که برای بیش از نیمی از مریبان پرستاری (۵۴/۷۳ درصد) کلیه موقعیت‌های مطرح شده در آموزش نظری پرستاری بالاترین درجه تنش‌زایی را داشته است. تنیدگی به میزان کم می‌تواند به عنوان انگیزش افراد جهت افزایش و بهبود عملکرد قلمداد شود اما به میزان زیاد عواقب معکوس بجای می‌گذارد و بهره‌وری و کیفیت کار را کاهش و بروز حوادث را افزایش می‌دهد (فقیه، ۱۳۷۶). تخمین زده شده است که حدود ۹۰ درصد بیماریها از تنیدگی

سرچشمه می‌گیرند (جیوتی، ۱۳۷۵). میشل (۱۳۷۴) می‌نویسد: تقریباً ۷۵ درصد از تمام ساعات کاری به هدر رفته کارکنان دولت، بدلیل بیماری و حوادثی است که در ارتباط با تنیدگی ایجاد می‌شوند.

توجه به مطالب ذکر شده نشان می‌دهد که مریبان پرستاری در حیطه آموزش نظری با عوامل تنیدگی آور بسیاری مواجه هستند که می‌تواند بر جسم و روان آنها تاثیر سوء گذاشته و علاوه بر اختلال در تعادل جسمی و روانی، کیفیت کار آموزشی آنان را کاهش دهد. بنابراین عنایت به عوامل تنیدگی آور آموزش نظری پرستاری که بعضاً تحقق اهداف آموزشی را با مشکل مواجه می‌کند ضروری است. این پژوهش نیز به منظور تعیین درجه تنش‌زایی عوامل تنیدگی آور آموزش نظری پرستاری و در جهت پاسخگویی به این سوال که " درجه تنش‌زایی عوامل تنیدگی آور آموزش نظری در مریبان پرستاری چه اندازه است؟" انجام گرفته است.

مواد و روشها

این پژوهش یک مطالعه توصیفی و یک گروهی است که در مورد ۹۶ نفر از مریبان پرستاری زن دانشکده‌های پرستاری و مامایی که حداقل یک سال سابقه آموزش پرستاری داشته و به آموزش دروس نظری پرستاری اشتغال داشته‌اند انجام شده است. روش گردآوری اطلاعات خود گزارش دهی است. بدین منظور از پرسشنامه‌ای مشتمل بر ۲ بخش استفاده شده است. بخش اول حاوی ۱۲ سوال پیرامون مشخصات فردی واحدهای مورد پژوهش که توسط پژوهشگر تدوین گردیده و بخش دوم ترجمه ابزار تهیه شده توسط Waddle و Goldenberg (1990) است که تغییرات بسیار جزئی در آن داده شده است و شامل ۱۳ مورد عوامل تنیدگی آور آموزش نظری پرستاری و درجه تنش‌زایی آنها می‌باشد. درجه تنش‌زایی عوامل تنیدگی آور آموزش نظری به صورت مقیاس ۵ درجه‌ای، از حداقل درجه تنش‌زایی (۱) تا حداکثر درجه تنش‌زایی (۵) و تنش‌زا نیست (صفر) طبقه‌بندی شده است.

۱۶/۷ درصد آنها دارای مسئولیت اجرایی بوده‌اند. نتایج مربوط به درجه تنش زایی ۱۳ عامل تنیدگی آور آموزش نظری پرستاری در جدول شماره ۱ خلاصه شده است.

بحث و نتیجه گیری

نتایج این پژوهش نشان داد که از بین عوامل تنیدگی آور آموزش نظری، «فقدان آمادگی تدریس و تجربه آموزشی» (مورد ۱۱) با میانگین درجه تنش‌زایی ۵۶/۳ بیشترین درجه تنش‌زایی را داشته و عوامل تنیدگی آور «تعداد زیاد دانشجویان در کلاس درس» (مورد ۱) با میانگین درجه تنش‌زایی ۳۷/۳، «کار کردن با کسانی که از نظر عادات و ارزشهای کاری متفاوت هستند» (مورد ۱۳) با میانگین درجه تنش‌زایی ۲۹/۳ و «حفظ سطح دانش حرفه‌ای مطابق با علوم جدید و پیشرفت حرفه‌ای» (مورد ۱۰) با میانگین درجه تنش‌زایی ۱۸/۳ نیز به ترتیب از درجه تنش‌زایی بالایی برخوردار بوده‌اند. عوامل تنیدگی آور «ایجاد ابتکار و نوآوری در ارائه مطالب درسی» (مورد ۲) و «مشاوره با دانشجویان در زمینه علمی / تحصیلی فردی» (مورد ۴) با میانگین درجه تنش‌زایی ۱۷/۱ کمترین درجه تنش‌زایی را داشته‌اند. نتایج پژوهش برومند (۱۳۷۰) پیرامون نظرات مربیان پرستاری در رابطه با موقعیتهای تنیدگی آور آموزش نظری نیز نشان داد که موقعیتهای تنیدگی آور در آموزش نظری در ۴ حیطه عوامل مربوط به برنامه‌ریزی آموزشی، عوامل مربوط به مربی، عوامل مربوط به مدیریت و عوامل مربوط به دانشجویان طبقه‌بندی می‌شوند و شامل تعداد زیاد واحدهای درسی، تدریس موضوعات درسی مختلف، تغییر موضوعات درسی، آموزش دروس محوله بصورت گروهی، حجم زیاد مطالب درسی و ساعات کم، اجرای امتحانات مشترک با همکاران، دانش و مهارت ناکافی در زمینه موضوع درسی، عدم علاقه به دروس واگذار شده، فقدان تجربه در تدریس دروس محوله، فقدان فرصت مطالعه، عدم دسترسی به منابع آموزشی مناسب، تعداد زیاد دانشجویان

پس از انتخاب و جلب رضایت واحدهای مورد پژوهش توسط پژوهشگر ابزار گردآوری اطلاعات که در شروع آن توضیحات کافی راجع به اهداف پژوهش و شیوه تکمیل آن داده شده بود به واحدهای مورد پژوهش ارائه شد و از آنها خواسته شد که طی مدت یک هفته پس از دریافت پرسشنامه در زمان فراغت که متحمل کمترین تنیدگی هستند آن را تکمیل کنند و پژوهشگر در موعد مقرر به محل پژوهش مراجعه نموده و پرسشنامه‌های مربوطه را جمع‌آوری کرده است. برای دستیابی به نتایج پژوهش در ارتباط با بخش اول پرسشنامه از آمار توصیفی مانند جداول توزیع فراوانی مطلق و نسبی یک بعدی، دو بعدی، میانگین و انحراف معیار استفاده شد و برای بررسی یافته‌های مرتبط با بخش دوم پرسشنامه یعنی تعیین درجه تنش‌زایی عوامل تنیدگی آور آموزش نظری پرستاری از محاسبه میانگین، انحراف معیار و نسبت (درصد) استفاده گردید.

نتایج نتایج پژوهش نشان داد که از مجموع ۹۶ نفر واحدهای مورد پژوهش ۱۹/۸ درصد مجرد، ۸۰/۲ درصد متأهل، ۴۶/۸ درصد دارای ۲ فرزند و ۱۵/۶ درصد فاقد فرزند، ۹۰/۶ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۹/۴ درصد دارای مدرک تحصیلی کارشناسی، ۸۱/۲۵ درصد عضو هیات علمی، ۱۸/۷۵ درصد غیرهیات علمی، دامنه سنی آنها حداقل ۳۰ و حداکثر ۵۶ سال و میانگین سنی آنها ۴۰/۷ سال و بیشترین درصد (۲۹/۲ درصد) در گروه سنی ۴۹-۴۵ سال قرارداشتند. میانگین تعداد واحد آنها در هر ترم تحصیلی ۱۲/۴ واحد، میانگین سابقه کار آموزشی آنها ۱۴/۱ سال، و بیشترین درصد آنان (۲۶ درصد) از گروه داخلی و جراحی و کمترین درصد آنها (۶/۲ درصد) از گروه بهداشت مادر و کودک بوده‌اند. ۶۷/۷ درصد مربیان پرستاری در مقطع کارشناسی و ۳۲/۳ درصد آنان علاوه بر تدریس در مقطع کارشناسی، در مقطع کارشناسی ارشد نیز تدریس می‌کنند و در نهایت ۸۳/۳ آنها فاقد هر گونه مسئولیت اجرایی و فقط

جدول شماره : میانگین و انحراف معیار درجه تنش زایی عوامل تنیدگی آور آموزش نظری در مربیان پرستاری دانشکده های پرستاری و مامایی شهر تهران (n=۹۶)

ردیف	عامل تنیدگی	میانگین درجه تنش زایی	انحراف معیار
۱	تعداد زیاد دانشجویان در کلاس درس	۳/۳۷	۱/۱۰
۲	ایجاد ابتکار و نوآوری در ارائه مطالب درسی	۱/۷۱	۰/۹۰
۳	تامین انواع نیازها و شیوه های یادگیری دانشجویان	۲/۰۵	۰/۹۰
۴	مشاوره با دانشجویان در زمینه علمی، تحصیلی، فردی	۱/۷۱	۰/۸۰
۵	آموزش دانشجویان پذیرفته شده با نمرات پایین	۲/۱۲	۰/۹۳
۶	نگه داشتن (ارتقاء) دانشجویان مردود شده	۲/۶۱	۱/۰۹
۷	شرکت در بازنگری، تغییر و ارزشیابی برنامه ها	۱/۸۴	۱/۱۷
۸	طرح سوالات مناسب برای امتحان	۲/۴۰	۱/۰۱
۹	به موقع دادن نمرات	۲/۲۶	۱/۰۴
۱۰	حفظ سطح دانش حرفه ای مطابق با علوم جدید و پیشرفته حرفه ای	۳/۱۸	۱/۱۷
۱۱	فقدان آمادگی تدریس و تجربه آموزشی	۳/۵۶	۱/۳۳
۱۲	تحت فشار بودن برای اخذ درجه دکترا	۲/۷۹	۳/۷۶
۱۳	کار کردن با کسانی که از نظر عادات و ارزشهای کاری متفاوت هستند	۳/۲۹	۱/۱۵

نبودن در کلاس درس، فضاهای آموزشی نامناسب، عدم وجود امتیازات علمی، انگیزه مطالعه در دانشجویان، رفتارهای نامناسب دانشجویان و مشخص نبودن حدود وظایف حرفه‌ای می‌باشد. یافته‌های این مطالعه با برخی نتایج پژوهش میرصدرايي (۱۳۷۶) تحت عنوان «بررسی مقایسه‌ای میزان افسردگی واکنشی در مربیان پرستاری و دبیران زن» مطابقت دارد. بطوریکه نتایج این پژوهش نیز نشان داد «تعداد زیاد دانشجویان / دانش‌آموزان در کلاس درس» از عوامل عمده بروز تنیدگی در مربیان پرستاری و دبیران زن می‌باشد. نتایج تحقیق Goldenberg و Waddle (1990) نیز نشان داد که برای مربیان پرستاری «نگه داشتن (ارتقاء) دانشجویان

مردود شده، و «کار کردن با کسانی که از نظر عادات و ارزشهای کاری متفاوت هستند» به ترتیب مهمترین عوامل تنیدگی آور آموزش نظری بوده و درجه تنش‌زایی بالایی را ایجاد می‌کنند. در این پژوهش بعنوان نتیجه نهایی می‌توان بیان داشت که در آموزش نظری پرستاری عوامل زیادی وجود دارند که در بسیاری موارد برای مربیان پرستاری تنیدگی ایجاد می‌کنند. عامل تنیدگی آور «فقدان آمادگی تدریس و تجربه آموزشی» در صدر عوامل تنیدگی آور آموزش نظری قرار دارد. بنابراین اگر آموزش دروس نظری پرستاری بصورت گروهی انجام شود، یعنی مربیان پرستاری با تجربه آموزشی بیشتر همگام با مربیان پرستاری با تجربه آموزشی کمتر به

نظری و بالینی در دانشکده‌های پرستاری و مامایی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه شهید بهشتی، ص ۲۳۷.

- جیوتی، آنادا. (۱۳۷۵)، درمان استرس. ترجمه جلال موسوی نسب، تهران: انتشارات فراروان. ص ۱۶.

- فقیه، نظام‌الدین. (۱۳۷۶)، تنش‌های شغلی، کنترل، مهار و مدیریت آن. شیراز: انتشارات کوشامهر. ص مقدمه کوشیار، گنایون. (۱۳۷۶)، چه موقعی دچار استرس می‌شویم. مجله خانواده. سال هفتم. شماره ۱۳۵. ص ۲۸.

- لویپرلو، هنری. (۱۳۷۱)، استرس دائمی. ترجمه عباس قریب. تهران: انتشارات درخشش. تابستان ص ۱۹۵.

- میشل، مینا. (۱۳۷۴)، استرس، علل، علائم، نشانه‌ها و راه حلها. ترجمه ساعد هرسینی. تهران نشر جهاد، ص ۲۷.

- میرصدرایی، مهین. (۱۳۷۶)، بررسی مقایسه‌ای میزان افسردگی واکنشی در مربیان پرستاری و دبیران زن شهر مشهد. پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد. دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی ایران. ص ۱۴۱.

- Goldeberg D., Waddle. J. (1990), Occupational stress and coping strategies among female bacculareate nursing faculty. Journal of advanced Nursing. 15. PP: 531-543.

- Williams. R.P. (1989), Work behavior of nursing faculty. Nursing outlook, vol. 37. No.1. PP: . 3-36

آموزش دروس نظری پردازند یقیناً از درجه تنش‌زایی این عامل کاسته می‌شود و مربیان پرستاری جوان نیز قادر خواهند بود با کسب تجربه کافی با آرامش بیشتری به امر آموزش دانشجویان پرستاری پردازند و آموزش پرستاری را ارتقاء دهند. در نهایت یافته‌های این پژوهش می‌تواند مورد استفاده مدیران برنامه‌ریزی آموزش پرستاری قرار گیرد تا با آگاهی از منابع و عوامل تنیدگی آور بالقوه در آموزش نظری که مربیان پرستاری و در نتیجه اهداف آموزش پرستاری را تحت تاثیر قرار می‌دهد زمینه‌های لازم جهت حذف یا کاهش این عوامل را فراهم سازند و محیط شغلی عاری از تنیدگی را برای آنها فراهم نمایند.

منابع

- برومند، پروین. (۱۳۷۰)، بررسی نظرات مربیان پرستاری در رابطه با موقعیت‌های تنش‌زا در آموزش دروس

STRESSORS OF NURSING THEORETICAL EDUCATION*Keighobady, S. MS¹ Salemi, S. MS² Resadi, M. MS² Mahmoodi, M. Ph.D³***ABSTRACT**

Background: The subject of stress, is an important issue in today's industrial world. In this relation occupational stress, is one of special concern and nursing education is one of stressful occupation.

Objective: To determine the degree of tension produced by stressful factors in theoretical nursing education on nurse education.

Design: This was a descriptive study. Information were obtained through self reporting questionnaire.

Samples: 96 female nurse education from nursing and midwifery schools in Tehran were selected randomly.

Results: The findings showed that the "poor theoretical preparation" and "lack of teaching experiences" and the "large number of students in class" "working with people with different values" and "maintaining professional knowledge in accordance to advancement of profession" had the highest degree of tension for nurse educators.

Conclusion: The findings showed that from stressful factors related to theoretical education "poor theoretical preparation" and "lack of teaching experiences" had the highest level of tension, and "creativity, and presenting course content" and also "student counselling" had the lowest tension for nurse educators.

Key Words: Stress, Stressor, Stressor's of nursing theoretical education

¹ - Ms in Nursing

² - Senior lecturer (MS), School of Nursing and Midwifery. Iran University of Medical Sciences and Health Services, Tehran. Iran.

³ - Associate Professor (Ph.D), School of health, Tehran University of Medical Sciences and Health Services, Tehran. Iran.